

Слава і трагедыя Бацькі Міная

У гісторыі партызанскага руху на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны – шмат легендарных асоб, якія змаглі аб'яднаць вакол сябе аднадумцаў, каб разам граміць ненавіснага ворага, набліжаючы радасны дзень Вялікай Перамогі. У гэтай слаўнай кагорце – і камандзір аднаго з першых партызанскіх атрадаў, створаных на тэрыторыі Віцебшчыны, Герой Савецкага Саюза Мінай Піліпавіч Шмыроў, больш вядомы як легендарны Бацька Мінай.

Жыццё не песьціла гэтага чалавека, штораз пасылаючы яму выпрабаванні, большасць якіх ён паспяхова пераадольваў. Большасць, але не ўсе. Адзінай незарубцаванай ранай у ягонай душы да канца дзён была асабістая трагедыя, звязаная з гвалтоўнай смерцю ад куль фашысцкіх катаў яго чацвярых дзяцей-заложнікаў...

Як жыў з гэтай бядой Бацька Мінай? Як ён граміў ворага? Знайсці адказы на гэтыя і іншыя пытанні мы паспрабавалі, пабываўшы ў Віцебскім абласным музеі Героя Савецкага Саюза М.П. Шмырова, сустрэўшыся з яго дачкой ад другога шлюбу Дзінай Мінаеўнай.

У гонар святога

Паводле адной з версій, легендарнага партызанскага важака Бацькам Мінаем назвалі яго падначалення ў дзень, калі ім быў сфарміраваны атрад народных мсціўцаў. З таго часу нібыта і замацавалася за ім такое народнае імя. Дачка героя Дзіна Шмырова пра гэтую здагадку ведае і не выключае, што так магло быць і на самай справе. «Аднак, – даводзіць Дзіна Мінаеўна, – Бацькам Міная Піліпавіча называлі і да Вялікай Айчыннай вайны, таму што карыстаўся ён у вяскоўцаў вялікай павагай. І хатнія таксама Бацькам яго называлі. А як інакш? Ён жа быў галавой не толькі сваёй сям'і, да яго меркаванняў і парад прыслухоўваліся і шматлікія сваякі, для якіх ён з'яўляўся бясспрэчным аўтарытэтам».

Нарадзіўся Мінай Піліпавіч Шмыроў 23 снежня 1891 года ў вёсцы Пунішча колішняга Веліжскага павета Віцебскай губерні (цяпер гэта тэрыторыя Віцебскага раёна). Згодна з праваслаўным календаром, у гэты дзень ушаноўваецца памяць святога пакутніка Міны, які пацярпеў за Хрыста ў пачатку IV стагоддзя, таму пры хрышчэнні хлопчыка так і назвалі: Міна, Мінай.

У сям'і Шмыровых было 15 чалавек. Жылося няпроста, таму з малых гадоў Мінай дапамагаў старэйшым, прыглядаў за коньмі

ў маёнтку мясцовага пана Радзянкі. Але ж, нягледзячы на цяжкасці, як толькі хлопчыку споўнілася восем гадоў, яго аддалі навучацца ў царкоўнапрыходскую школу, і ён скончыў там тры класы. Дарэчы, гэтая школа ў суседняй з Пунішчам вёсцы Казакова была адзінай адукацыйнай установай у яго лесе – усяму астатняму Міная Шмырова ўжо вучыла жыццё.

Дарогамі Першай сусветнай

І першым сур'ёзным урокам для яго стала вайсковая служба. У Расійскую армію юнака прызвалі ў канцы 1913 года і залічылі радавым у дывізіён цяжкай артылерыі, які дыслацыраваўся ў горадзе Дзвінску – сучасным латвійскім Даўгаўпілсе. «В 1913 году в октябре месяце ушел на военную службу в 1-й тяжелый артдивизион в г. Двинске. Учился в учебной команде 6 месяцев», – напіша Мінай Піліпавіч значна пазней у аўтабіяграфіі. Як толькі пачалася Першая сусветная вайна, полк, у якім служыў ужо унтэр-афіцэр М. Шмыроў, у экстранным парадку пераправілі ва Усходнюю Прусію. Там і атрымаў наш герой баявое хрышчэнне.

На дарогах Першай сусветнай М. Шмырову давялося знасіць не адну пару ботаў. Яго 20-ы артылерыйскі полк удзельнічаў у многіх ваенных перыпетых: у іх малады

унтэр-афіцэр вызначыўся смеласцю і адвагай. Прынамсі, за праяўлены гераізм ён быў узнагароджаны двума медалямі, больш за тое – стаў поўным Георгіеўскім кавалерам, атрымаўшы тры найвышэйшыя салдацкія ўзнагароды таго перыяду.

«Менавіта Георгіеўскія крыжы аднойчы выратавалі тату жыццё, – расказвае далей Дзіна Мінаеўна. – Было гэта ў Румыніі, дзе ў той час стаяў руска-германскі фронт. Ужо тады ў салдацкім асяроддзі шмат гаварылася пра перамір’е, што вельмі злавала афіцэраў. Адным з нямногіх заняткаў у часы зацішша для салдат была пераплаўка на вогнішчы алавяных лыжак, з якіх яны рабілі пярсцёнкі. Распалілі такое вогнішча і ў падраздзяленні, дзе ваяваў Мінай Шмыроў. Адзін з афіцэраў угледзеў гэта і захацеў навесці парадак, не прыдумаўшы нічога лепшага, як біць салдат па твары. Усе зносілі пабоі моўчкі. Замахнуўся ён і на Шмырова. Поўны Георгіеўскі кавалер гэтага не стрываў і заехаў афіцэру ў вуха. Той паваліўся на зямлю без прытомнасці, а з вухэй і носа ў яго пайшла кроў. Крыўдзіцеля тут жа арыштавалі, каб затым аддаць пад трыбунал. Больш за дваццаць дзён прасядзеў М. Шмыроў у затачэнні, чакаючы свайго выраку – расстрэлу. Але вайсковы суд над ім так і не адбыўся, бо яго патрэбна было пазбавіць Георгіеўскіх крыжоў, што мог зрабіць па прадстаўленні вайсковага начальства толькі асабіста імператар Мікалай II. Падаваць жа адпаведнае прашэнне ніхто з камандзіраў не адважыўся – усё ж і пацярпелы афіцэр парушыў статутныя патрабаванні. У выніку М. Шмырова адпусцілі, праўда, разжалавалі пасля гэтага ў радавыя».

Пасля расфарміравання артылерыйскага корпуса восенню 1917 года, дзе на той час служыў М. Шмыроў, ён вярнуўся ў родную вёску. А ў снежні таго ж года, калі ў Веліжскім павеце ўсталявалася савецкая ўлада, быў прызначаны загадчыкам зямельнага аддзела Казакоўскай воласці. Праўда, на гэтай пасадзе папрацаваць давялося нядоўга: «В октябре 1918 г. по Ленинскому призыву поступил добровольно в РККА в 2-й легкий артдивизион, в ноябре того же года выехали на фронт...» – так ён тлумачыў у аўтабіяграфіі сваё звальненне з валрэўкама.

У 1918–1920 гадах Мінай Шмыроў удзельнічаў у баях супраць белагвардзейскіх

◀ Мінай Шмыроў.
1930-я гады

войскаў генералаў Краснова і Юдзеніча. І тут ён дэманстраваў свае адвагу, ваенную доблесць і адначасова сціпласць, якая заўсёды была яго прыроднай рысай. Неяк падчас бою разам са сваім таварышам яшчэ па Першай сусветнай вайне Шубіным яны выратавалі ад белых гармату. Абодвух прадставілі за гэта да ордэна Чырвонага Сцяга. Але неўзабаве штаб разбамбілі і ўсе дакументы былі страчаны. Пазней Шубін усё ж падаў прашэнне і яго ўзнагародзілі. М. Шмыроў не стаў нічога прасіць і пра яго не ўспомнілі.

Баі мясцовага значэння

У 1920 годзе М. Шмыроў цяжка перахварэў на тыф, з арміі яго дэмабілізавалі. Вярнуўшыся дадому, ён апынуўся ў віры барацьбы з бандытызмам. У наваколлі дзейнічала некалькі бандаў, якія трэціравалі мясцовае насельніцтва – асабліва сем’і сельскіх актывістаў і тых, чые родныя ваявалі на баку Чырвонай арміі. Не абышла бяда і Шмыровых – бандыты застрэлілі бацьку Міная Піліпавіча, ад іх куль загінулі і два яго дзядзькі, чые сыны таксама былі чырвонаармейцамі.

Разам з братам Данілам М. Шмыроў бярэцца помсціць бандытам. Яны накіроўваюцца ў Сураж – тагачасны цэнтр воласці

на Віцебшчыне, дзе ўліваюцца ў рады атрада па барацьбе з дэзерцірствам і бандытызмам. Міная прызначаюць камандзірам узвода, і ён у хуткім часе апраўдвае давер – знішчае банду Жыгалава, якая асабліва лютавала. Але спакой пасля гэтага так і не настаў – месца жыгалаўцаў занялі іншыя. І з імі Міная Піліпавіч таксама вёў упартую барацьбу. Праўда, ужо у якасці начальніка партызанскага атрада, які падпарадкоўваўся Віцебскаму аддзелу ДПУ. У рэшце рэшт атраду М. Шмырова ўдалося ліквідаваць у Суражскай воласці і на прылеглых да яе тэрыторыях усе бандыцкія фарміраванні. У лютым 1923 года яго за гэта ўзнагародзілі ордэнам Чырвонага Сцяга.

У сярэдзіне 1920-х гадоў М. Шмыроў пакідае вайсковую службу і пераходзіць на гаспадарчую работу. На працягу больш як 15 гадоў ён працуе на самых розных пасадах: старшыня валасной зямельнай камісіі, дзясятнік прадпрыемства «Дзвіналес», прараб Веліжскага, а затым Суражскага леспрамгасаў, старшыня калгаса «Бескласовое общество», дырэктар Новаалександраўскага льнозавода, дырэктар Пудацкай кардоннай фабрыкі.

Гэты перыяд у яго жыцці быў пазначаны самымі рознымі падзеямі. Пасля свайго доўгага ваеннага побыту ён, нарэшце, ажаніўся і завёў сям'ю. Дзе б яму ні даводзілася працаваць, усюды да сваіх абавязкаў ён ставіўся добрасумленна і адказна. А частая змена пасадаў абумоўлівалася

выключна тым, што кіраўніцтва Суражскага раёна заўсёды накіроўвала яго на «прарыў». Пасля таго як М. Шмырову ўдалася наладзіць вытворчасць у адным месцы, яго выпраўлялі ў іншае, і, дзякуючы Мінаю Піліпавічу, поспех прыходзіў і туды.

Аднак быў і адваротны бок медаля. Працуючы на прадпрыемстве «Дзвіналес», у 1929–1930 гадах М. Шмыроў быў двойчы камандзіраваны ў Латвію – ён суправаджаў і здаваў замежным заказчыкам замоўленыя партыі лесу. Гэту акалічнасць у 1937-м яму і хацелі прыпомніць нядобрыячыліўцы, абвінаваціўшы ў контррэвалюцыйнай дзейнасці. М. Шмырову ўдалося ўнікнуць рэпрэсій. Яго аўтарытэт дапамагаў пазбегнуць цяжкіх пазбаўленняў і іншым. Прычым ён не баяўся адкрыта заступіцца за людзей, якім асабліва давяраў. Вядомы факт, што менавіта заступніцтва Міная Піліпавіча на агульным сходзе камуністаў Суражскага раёна дапамагло сакратару райкама Чундзераву пазбегнуць арышту. Шмыроў выступіў у яго абарону, мужа заявіўшы, што ведае Чундзерава як сумленнага камуніста. А пасля сходу шапнуў, каб той уцякаў з раёна. Праз пару гадоў у сітуацыі разабраліся і Чундзерава рэабілітавалі.

У 1940 годзе, калі Міная Піліпавіч узначальваў кардонную фабрыку ў вёсцы Пудаць, у яго сям'ю прыйшла бяда – памерла жонка Праскоўя Іванаўна. Пасля гэтага яму аднаму давялося падымаць чацвёрта малалетніх дзяцей: малодшаму Мішу было 2, Зіне – 7, Сярожу – 11, Лізе – 13 гадоў. Кожную раніцу ён рыхтаваў дзецям снядак, адпраўляў старэйшых у школу, а сам спяшаўся на кардонную фабрыку, дзе, дзякуючы яго ўмеламу кіраўніцтву, справы з кожным днём ішлі ўсё лепш.

У партызанак

Вестку пра пачатак Вялікай Айчыннай вайны Міная Шмыроў сустрэў як яшчэ адну трагедыю ў сваім жыцці. Ён з болей душы слухаў па радыё трагічныя зводкі Саўінфармбюро. Як чалавек, які на працягу многіх гадоў меў непасрэднае дачыненне да вайскавай справы, Бацька Міная добра разумеў, што зусім хутка вораг будзе і на віцебскай зямлі. Таму ён прымае выключныя меры па эвакуацыі абсталявання фабрыкі, і ў адну з апошніх аўтамашын, якія ў пачатку ліпеня 1941 года адпраўляліся з Пудаці на

▼ Бацька Міная сярод вайскоўцаў-беларусаў у Маскве (побач з дзедам Талашом у цэнтры). 1943 год

ўсход, разам з работніцамі прадпрыемства саджае і сваіх дзяцей. Аднак у тыл яны не трапілі – на шляху калоны з’явіўся нямецкі дэсант і ўсім прыйшлося вярнуцца.

Пасля гэтага М. Шмыроў адправіў дзяцей да сваёй маці ў вёску Пунішча, а сам пачаў ствараць партызанскі атрад. Як праходзіў гэты працэс і пра першыя дні дзейнасці атрада народных мсціўцаў на чале з Бацькам Мінаем яскрава сведчаць дзённікавыя запісы, зробленыя начальнікам штаба Пятром Голубевым. Вось некаторыя з іх: «6 ліпеня: ...Шмыроў быў выкліканы першым сакратаром райкама Т. Камаровым, які прапанаваў яму заняцца арганізацыяй партызанскага атрада ў паўночнай мяжы раёна, а ён, Камароў, будзе ў паўднёвай частцы. Шмыроў пагадзіўся. Па рэкамендацыі Шмырова т. Камароў выклікаў да сябе Вараўскага, Голубева і партарга т. Шкрэда, які прапанаваў застацца разам са Шмыровым у партызанскім атрадзе... 7 ліпеня: ... Учора Шмыроў, Голубеў, Шкрэда абмяркоўвалі пытанне аб завозе харчавання для партызанскага атрада і вывазе ўсіх каштоўнасцей фабрыкі ў адпаведнасці са зваротам па радыё т. Сталіна... 14 ліпеня: Учора ў ноч на 13-га ўвесь атрад быў гатовы да ад’езду ў лес. Раздадзены рабочым са склада рэшткі мукі. Раніцай атрымліваем ад нашых часцей, што пераязджалі, вінтоўкі, патроны і гарматы. Нямецкія самалёты ляталі бесперапынна. 13-га раніцай атрад на фабрычнай машыне выехаў у лес пад Цімохаўскі маяк. Міма ідуць чырвонаармейскія часці. Папаўняем боепрыпасы... 16 ліпеня: Атрад разбіты на два ўзводы: адным камандуе Абраменка, а другім – Кірылаў пад агульным кіраўніцтвам штаба атрада. Атрад перабраўся на новае месца. Там жа, глыбей у лес. Наладзілі выпечку хлеба. 24 ліпеня: У лагер сталі часта прыходзіць жонкі асобных партызан. У мэтах канспірацыі вырашылі змяніць месца. Адну групу з Палубінскім накіравалі пад Жыльцы. 25 ліпеня: Сабраўшыся, вырашылі перайсці на новае месца. Спыніўшыся непадалёк ад узлеску, паблізу хутара Самахваліхі, убачылі на супрацьлеглым беразе рэчкі Тураўка нямецкую конніцу, якая размясцілася на адпачынак. Частка немцаў купалася. Камандзір Шмыроў аддае распараджэнне: пакласці рэчы і абстраляць конніцу. Адкрылі агонь са станковага кулямёта і вінтовак. Сярод немцаў шмат забітых і параненых. Атрад удала адышоў – забралі

▲ Разам з маладымі партызанамі. 1942 год

свае рэчы... Гэта было першае баявое хрышчэнне партызанскага атрада...»

З кожным днём атрад Бацькі Міная колькасна пашыраўся пераважна за кошт мясцовых жыхароў, якія добра ведалі М. Шмырова. У пачатку жніўня ў атрадзе было ўжо 50, а ў сярэдзіне верасня – звыш 100 чалавек. У жніўні – верасні партызаны правялі 27 баёў, знішчылі больш за 100 гітлераўцаў і іх памагатых, 14 аўтамашын, 18 цыстэрнаў з палівам, 8 мастоў. 12 верасня 1941 года атрад Бацькі Міная, папярэдне разбіўшыся на тры групы, імклівай начной атакай уварваўся ў пасёлак Сураж, разграміў раённую ўправу і казарму нямецкіх салдат.

Асабістая трагедыя

Розгалас пра поспехі атрада Бацькі Міная з кожным днём разыходзіўся ўсё шырэй і далей ад Суражчыны. Фашысты былі гэтым асабліва занепакоены, бо прыклад мінаеўцаў па стварэнні атрадаў супраціўлення ворагу пераймалі ў іншых месцах. Таму неаднаразова немцы праз правакатараў распаўсюджвалі чуткі, што камандзір партызанскага атрада М. Шмыроў забіты, а створаны ім атрад распадаецца. Але кожны раз пасля гэтага Бацька Мінай са сваімі таварышамі па зброі нагадвалі пра сябе чарговай дзёрзкай аперацыяй.

Пераканаўшыся, што іх прапаганда на конт гібелі Шмырова не мае поспеху, фашысты завочна прысудзілі Бацьку Міная да

пакарання смерцю. «Стаўкі» з кожным днём падвышаліся: за яго абяцалі спачатку 10, потым 20 і нават 50 тыс. нямецкіх марак. Але ніхто Шмырова не выдаў. Наадварот, партызаны ў адказ ладзілі новыя засады, грамілі гарнізоны...

Тады фашысты вырашылі дзейнічаць па-іншаму – захапіць дзяцей М. Шмырова ў заложнікі. Праз правакатара ім удалося даведацца, дзе знаходзяцца малыя: Ліза і Сярожа жыві ў вёсцы Пунішча ў маці легендарнага партызана, а Зіна і Міша – у недалёкіх Храпаках у яго цешчы. Прадчуваючы, што можа здарыцца ўсялякае, М. Шмыроў у пачатку кастрычніка 1941 года накіраваў да маці і цешчы сваіх сувязных з наказам выправіць з імі дзяцей у партызанскі атрад, але бабулі не аддалі ўнукаў. Яны не маглі нават уявіць, што немцы адыграюцца на дзецях. 19 кастрычніка 1941 года немцы акружылі вёску Пунішча і арыштавалі маці Міная Піліпавіча, яго сястру Ганну і дваіх старэйшых дзяцей – Лізу і Сярожу. Праз некаторы час сюды ж даставілі з Храпакоў Зіну і Мішу разам з іх бабуляй па маці: яе немцы не арыштоўвалі, але жанчына ніяк не хацела пакідаць унукаў і прыйшла разам з імі. Пасля гэтага ўсіх іх павезлі ў Сураж.

Вестка пра тое, што немцы арыштавалі дзяцей і родных Бацькі Міная і патрабуюць

за іх свабоду з’яўлення яго самога імгненна даляцела да партызан. М. Шмыроў быў у распачы, дакараў сябе, што не забраў дзяцей у атрад. Што было рабіць? Ісці на штурм Суража, як раілі некаторыя баявыя саратнікі? Дык вораг толькі гэтага і чакаў. Тамтэйшы гарнізон пасля папярэдняга яго разгрому партызанамі фашысты вельмі добра ўмацавалі і ўзброілі, у іх ёсць гарматы, нават некалькі танкаў. Адназначна, партызанам ён зараз не па зубах...

«Что я тогда думал?.. Детки мои дорогие, родные мои. Ну как вам передать, как поведать про боль мою? А что делать, что придумать? В бой рвутся мои хлопцы, готовы головы за вас положить. Но как вести мне их на танки, на дзоты, под немецкие пушки? Перебьют... Не простят мне этого их дети, матери, жены, родная земля не простит...» – успамінаў тую сітуацыю пазней сам М. Шмыроў.

Многае вырашыла запіска старэйшай дачкі Лізы, перададзеная Бацьку Мінаю праз пляменніцу Валянціну, якая прыносіла заложнікам перадачы. «Тата, за нас не хвалюйся, нікога не слухай, да немцаў не ідзі. Калі цябе заб’юць, то мы бездапаможныя і за цябе не адпомсцім. А калі нас заб’юць, тата, то ты за нас адпомсціш», – было напісана ў ёй.

У лютым 1942 года ўсіх чацвярых дзяцей Бацькі Міная немцы расстралялі. Запіску ж Лізы ён усю вайну насіў у кішэні ля сэрца...

Адплаціў за кроў сваіх дзяцей

«Да, страшные были после этого дни, а того хуже – ночи. Чудилось: встают из могилы, тянут ко мне ручонки... Какой уж тут сон. Задремлю на минутку и все их голоса слышу: «Отомсти, батька, фашистам за наши муки, за смерть нашу». И я мстил! Я шел в самое пекло, под пули, но меня уже и пули вражди не брали...» – успамінаў пазней М. Шмыроў.

Зімой 1941/1942 года атрад Бацькі Міная вёў бесперапынныя баі з карнікамі. Прыйшлося звярнуцца да тактыкі раздзялення сіл на невялікія групы, што давала магчымасць манеўраваць і лягчэй пазбягаць удараў праціўніка. У красавіку 1942 года атрад Шмырова аб’яднаўся з іншымі партызанскімі атрадамі Суражскага раёна, утварыўшы 1-ю Беларускаю

▼ Помнік дзецям
М. Шмырова
ў г.п. Сураж

партызанскую брыгаду, камандаваць якой даручылі Бацьку Мінаю. Да гэтага часу лясныя мсціўцы ўжо вызвалілі тэрыторыю 15 сельсаветаў у Суражскім, Мехаўскім і Віцебскім раёнах, утварыўшы першы на Віцебшчыне Суражскі партызанскі край. На вызваленай тэрыторыі была адноўлена савецкая ўлада: яна захоўвалася тут аж да прыходу Чырвонай арміі.

Вясной 1942 года пры падтрымцы 1-й Беларускай партызанскай брыгады Бацькі Міная былі створаны легендарныя Суражскія (Віцебскія) вароты – 40-кіламетровы ўчастак фронту, праз які можна было свабодна пераходзіць з акупіраванай нямецка-фашысцкімі войскамі Беларусі на вызваленую і падкантрольную Чырвонай арміі тэрыторыю. Праз Суражскія вароты на Вялікую зямлю траплялі мірныя жыхары, навабранцы, вывозілася збожжа, там жа праходзілі вайсковыя дыверсійна-разведвальныя групы. «Вароты» праіснавалі каля шасці месяцаў, да канца верасня 1942 года, і гэта быў унікальны выпадак у гісторыі Другой сусветнай вайны.

У верасні 1942 года Бацьку Міная разам з іншымі вядомымі партызанамі і падпольшчыкамі выклікалі ў Маскву, дзе адбылася іх сустрэча са Сталіным. Вярхоўнаму галоўнакамандуючаму спадабаўся легендарны камандзір, і ён узнагародзіў яго плацінавым клінком. З кастрычніка таго ж года М. Шмыроў знаходзіўся ў Цэнтральным штабе партызанскага руху, дзе займаўся распрацоўкай тактыкі партызанскай барацьбы ў Беларусі.

У сакавіку 1943 года Шмыроў у лісце свайму партызанскаму сябру Ю. Магіндовіду пісаў: «Но я отплатил за кровь детей. В общем, в 42-м немцы от нас волком выли, и мы на Суражщине уничтожили их больше 15 тысяч. И это все не прошло мимо меня. Я был инициатором всему этому горю для немчурь». Гэта было на самай справе так. Легендарны партызанскі камандзір рабіў усё магчымае, каб фашысцкія вылюдкі за свае злачынствы супраць беларускага народа і супраць яго дзяцей атрымалі спаўна.

Версія і толькі

Пасля вызвалення Суража магілу, у якой былі пахаваны дзеці Бацькі Міная, адшукаць не ўдалося. Нічога не вядома пра яе і сёння – помнік Мішу, Зіне, Сярожу і Лізе

▲ З жонкай Грынай, дочкамі Дзінай і Кларай і сынам Расціславам. Канец 1940-х гадоў

Шмыровым у г. Суражы быў устаноўлены ў 1985 годзе на адвольным месцы, у двары мясцовай сярэдняй школы.

У нейкай ступені адсутнасць звестак пра месца пахавання дзяцей Бацькі Міная спарадзіла версію пра няўдалы іх абмен на нямецкіх шпіёнаў. У Інтэрнэце можна прачытаць, што нібыта дзеці-заложнікі не былі расстраляны і фашысты пераправілі іх у Швейцарыю. Затым іх быццам бы прапаноўвалі абмяняць на трапіўшых у палон да англічан нямецкага разведчыка

◀ М. Шмыроў з унукам Ігарам. Пачатак 1960-х гадоў

Шульцэ-Хальтуса і дваіх яго калегаў, але на гэта нібыта згоды не даў Сталін. «Гэта версія мае права на існаванне, але больш нічога, бо не падмацавана дакументальнымі крыніцамі», – сцвярджае галоўны захавальнік фондаў Віцебскага абласнога музея Героя Савецкага Саюза М.П. Шмырова Дзяніс Якаўлеў.

Жыццё працягваецца

У яшчэ адным лісце сябру Ю. Магіндовіду Бацька Міная пісаў: «...Я имею уже собственных детей, нажитых после всего этого. В 1942 году я сошелся с Буравкиной Ириной. Она тоже в 1941-м завдовела, и в апреле 1943-го принесла мне сразу двух дочек. Так что я уже не одинок». У новай сям’і М. Шмыроў знайшоў шмат цяпла і падтрымкі. «Тата пра смерць сваіх малалетніх дзяцей наогул ніколі не казаў, і мы яго не распытвалі, ведаючы, як яму балюча, – гаворыць Дзіна Мінаеўна. – Рана ў яго душы так і не зажыла. На яго падушку раніцоў немагчыма было глядзець – змятую, мокрую ад слёз...»

Пасля вайны Міная Піліпавіч вярнуўся ў Беларусь, пасяліўся з сям’ёй, у якой, акрамя дзвюх дачок, быў яшчэ і ўсыноўлены ім хлопчык Расціслаў – сын І. Бураўкінай ад першага шлюбу. Шмыроў працаваў намеснікам старшыні Віцебскага аблвыканкама, пад-

трымліваў былых партызан, дапамагаў ім, чым мог. Быў ён і дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, пастаянна займаўся наказами сваіх выбаршчыкаў. Нягледзячы на высокае званне – 15 жніўня 1944 года «за ўзорнае выкананне баявых заданняў камандавання на фронце барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і праўлення пры гэтым адвагу і гераізм» М. Шмырову было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза, ён заставаўся сціплым чалавекам. Як успамінае Дзіна Мінаеўна, «пасля выхаду на пенсію яму прапаноўвалі не толькі службовую машыну, але і вадзіцеля. Тата адмовіўся, але хадзіў вельмі шмат, апошнія гады з палачкай, а мы пасмейваліся: «На машыне не захацеў ездзіць, цяпер ездзіш на палачцы». Нам аддавалі трафейнае піяніна. Бацька, вядома, не ўзяў. А праз некалькі гадоў, калі мы з Кларай сталі вучыцца ў музычнай школе, бацькі прадалі лаяню, каб купіць гэты інструмент. Амаль усё жыццё тата прахадзіў у адным паліто. Аднойчы са сталіцы прыехаў у новым. Мы здзівіліся, а потым даведаліся, што хтосьці з калег-дэпутатаў намякнуў на ўбогі выгляд яго адзення. ...Яму саступалі чаргу ў краме, яго пазнавалі на вуліцах, шапталіся і нават уголас казалі: «Глядзіце, Бацька Міная пайшоў». А ён ніякавеў ад гэтага і працягваў жыць так, як прывык. Быў заўзятым паляўнічым, лавіў рыбу. Любіў важдца ў агародзе, разводзіў сад, саліў сала па ўласным рэцэпце. А 31 снежня з дзіцячай асалодай заўсёды сам упрыгожваў навагоднюю ёлку...»

Міная Піліпавіча Шмырова не стала ў 1964 годзе. Яго прах пакоіцца на вайсковых могілках «Успенская горка» ў Віцебску. У горадзе над Дзвіной дзейнічае абласны музей Героя Савецкага Саюза М.П. Шмырова, экспазіцыя якога расказвае пра ўсе перыпетыі лёсу гэтага легендарнага чалавека. Яго жыцццяпіс стаў асновай для шматлікіх мастацкіх твораў, сярод якіх найперш вартыя ўвагі «Балада пра чатырох заложнікаў» Аркадзя Куляшова і кінастужка «Бацька», сцэнарый якой напісаў сын Міная Піліпавіча беларускі акцёр Расціслаў Шмыроў (1937–1995).

Сяргей ГАЛОЎКА
Фота аўтара і з фондаў Віцебскага
абласнога музея Героя Савецкага Саюза
М.П. Шмырова

► Помнік на магіле
М.П. Шмырова
на вайсковых могілках
«Успенская горка»
ў Віцебску

